

Forma mentis înseamnă starea minții. A cărei minți? A individului? Nu aceea a unui singur individ, ci a unui număr suficient de mare de indivizi pentru a putea vorbi despre o stare colectivă. Există așa ceva? Peste tot unde vedem că lumea se comportă la fel: un milion de tineri poartă simultan aceiași blugi, eventual rupți, lumea se supune modei, există mode intelectuale și filosofii la modă. *Forma minții* este deci un indicator bun pentru a explica de ce anumite cărți de filosofie au schimbat societatea și continuă să o influențeze cu fiecare nouă generație de cititori.

Arthur Schopenhauer

Arta de a fi fericit

Mic tratat de eudemonologie

Introducere de Friedrich Nietzsche

Traducere și postfață de Lucian Pricop

Colecție coordonată de Lucian Pricop

Conceptia grafică a colecției: Sînziana Barangă

Lector: Dușa Udrea-Boborel

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**SCHOPENHAUER, ARTHUR**

Arta de a fi fericit : mic tratat de eudemonologie / Arthur Schopenhauer ; introd. de Friedrich Nietzsche; trad. și postf. de Lucian Pricop. - București : Cartex, 2024

Conține bibliografie

ISBN 978-606-9604-77-9

I. Nietzsche, Friedrich (pref.)

II. Pricop, Lucian (trad.) (postf.)

1

Cuprins

Notă asupra ediției	7
<i>Schopenhauer educator</i> , Friedrich Nietzsche	11
<i>Arta de a fi fericit</i> , Arthur Schopenhauer	101
Optimism și pesimism. O lectură adialectică (postfață de Lucian Pricop)	169

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- O.P. 4, C.P. 184, București

Friedrich Nietzsche

SCHOPENHAUER EDUCATOR

1

Acel călător – care văzuse numeroase țări și popoare și mai multe continente și a fost întrebat ce însușire a oamenilor a întâlnit pretutindeni – a spus: Au o înclinație spre lenevie. Unora li se va părea că ar fi fost mai corect și mai potrivit să spună: Toți sunt niște fricoși. Se ascund în spatele unor obiceiuri și opinii. În fond, fiecare om știe foarte bine că nu se află pe lume decât o dată, ca unicat, și că nu există nicio întâmplare, oricât de neobișnuită, care să-l abată la un loc a doua oară; o diversitate de elemente combinate atât de original într-o unicitate de felul lui: o știe, dar o tăinuiește ca pe un gând vinovat. De ce? Din frica de vecin, care acceptă convenția și se învâluie el însuși în ea. Dar ce-l constrânge pe individ să se teamă de vecin, să gândească și să acționeze gregar și să nu se bucure de el însuși? Rușinea, poate, la unii și la alții. Pentru cei mai mulți este vorba despre comoditate, despre inerție, pe scurt, despre acea înclinație spre lenevie despre care vorbea călătorul. El are dreptate: Totuși, oamenii sunt mai degrabă leneși decât fricoși, temându-se cel mai mult de dificultățile pe care le-ar aduce cu ele probitatea și sinceritatea absolute. Numai artiștii urăsc mersul acesta leneș, de împrumut și voalat în opiniile curente, și dezvăluie taina, gândul vinovat al fiecăruia, principiul că fiecare om este un miracol irepetabil. Ei îndrăznesc să îl arate pe om așa cum este el însuși, până în cea mai mică mișcare a mușchilor, așa cum numai el este, mai mult, că el este frumos și vrednic de privit în această consecvență strictă a unicității sale, că este nou și

extraordinar ca orice operă a naturii și, în niciun caz, plictisitor. Dacă marele gânditor îi disprețuiește pe oameni, atunci le disprețuiește și lenevia, căci din cauza acesteia par ei ca niște produse de fabrică, egali ca valoare, nevrednici de circulat și de învățatură. Omul care nu vrea să aparțină masei nu trebuie decât să se oprească din a fi comod față de sine însuși; să-și urmeze conștiința care-i spune: „Fii tu însuți! Tu nu ești tot ce faci, ce crezi și ce dorești acum“.

Orice suflet tânăr aude această chemare zi și noapte, și se cutremură, căci presimte măsura de fericire destinată lui dintotdeauna – când se gândește la eliberarea lui adevărată –, fericire pe care n-o poate obține în niciun fel atâta timp cât zace în lanțurile opiniilor curente și cele ale fricii. Și cât de dezolantă și absurdă poate fi viața fără această eliberare! Nu există creatură mai pustie și mai dezgustătoare în natură decât omul care s-a ferit de geniul său și acum se uită în dreapta și-n stânga, se uită înapoi și în toate părțile. În cele din urmă, nu mai avem voie să atacăm sub nicio formă un asemenea om, căci nu-i decât coajă fără miez, o haină zdrențuită, pictată, umflată, o fantomă galonată care nu mai poate trezi teamă și, desigur, nici milă. Iar cel care spune despre leneș, pe bună dreptate, că-și omoară vremea trebuie să se îngrijească, având în vedere o perioadă care-și riscă în mod serios norocul pentru opiniile publice, adică pentru lenevii private, ca, într-adevăr, o astfel de vreme să fie omorâtă odată: în sensul de a fi ștearsă din istoria eliberării veritabile a vieții. Cât de mare trebuie că va fi dezgustul generațiilor ulterioare, ocupându-se de moștenirea acelei perioade în care nu guvernau oamenii vii, ci oameni falși, sclavi ai opiniei publice. De aceea, poate, epoca noastră va fi pentru o posteritate îndepărtată capitolul cel mai întunecat și mai necunoscut, fiind cel mai inuman, al istoriei.

Umblu pe noile străzi ale orașelor noastre și mă gândesc că într-un secol nu va mai rămâne nimic din toate aceste case

oribile pe care generația de sclavi ai opiniei publice și le-a construit și că atunci vor fi dărâmate, fără îndoială, și opiniile acestor constructori de case. Cât de plini de speranțe au dreptul să fie, altfel, toți cei care nu se simt cetățeni ai acestui timp; căci, dacă ar fi ca atare, ar fi și ei complici la omorârea vremii lor și la propria moarte odată cu ea – pe când ei vor, mai degrabă, să trezească epoca la viață, pentru a supraviețui ei înșiși prin această viață.

Dar, chiar dacă viitorul nu ne-ar lăsa niciun fel de speranță, existența noastră stranie ne-ar da curaj tocmai acum să trăim cât mai intens, după propria măsură și lege: faptul acela paradoxal că noi trăim exact acum și totuși ne puteam naște oricând de-a lungul timpului infinit, că noi nu dispunem decât de o palmă de azi și că trebuie să arătăm în răgazul ei scurt de ce și pentru ce ne-am născut tocmai acum. Noi trebuie să răspundem pentru existența noastră față de noi înșine; prin urmare, noi vrem să fim și timonierii acestei existențe și să nu permitem ca existența noastră să semene cu o necugetată întâmplare. Trebuie să te porți cu ea impertinent și amenințător, mai ales că întotdeauna – atât în cazul cel mai rău, cât și în cel mai bun – o vei pierde. De ce să ne agățăm de acest pământ, de această meserie, de ce să ascultăm ce zice vecinul? E atât de provincial să-ți asumi păreri care, câteva sute de leghe mai încolo, deja nu mai contează. Orientul și Occidentul sunt niște linii pe care cineva ni le trasează cu creta în fața ochilor, pentru a râde de frica noastră.

„Voi încerca să ajung să fiu liber“, își spune sufletul tânăr; și atunci ar putea împiedica să se urască și să se războiască întâmplător două națiuni sau o mare să fie situată între două continente, sau să se propovăduiască în jurul său o religie care nu exista cu câteva mii de ani înainte. „Toate acestea nu ești tu însuți“, își zice. „Nimeni nu-ți poate construi podul pe care tocmai tu trebuie să pășești peste râul

Forma mentis înseamnă starea minții. A cărei minți? A individului? Nu aceea a unui singur individ, ci a unui număr suficient de mare de indivizi pentru a putea vorbi de o stare colectivă. Există așa ceva? Peste tot unde vedem că lumea se comportă la fel: un milion de tineri poartă simultan aceiași blugi, eventual ruptți, lumea se supune modei, există mode intelectuale și filosofii la modă. *Forma minții* e deci un indicator bun pentru a explica de ce anumite cărți de filosofie au schimbat societatea și continuă să o influențeze cu fiecare nouă generație de cititori.

Confucius

Analecte

Introducere de Max Weber

Traducere și îngrijire de ediție de Lucian Pricop

Concepția grafică a colecției: Sînziana Barangă

Lector: Ilie Barangă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CONFUCIUS

Analecte / Confucius; introd. de Max Weber ; trad. de Lucian Pricop. Ed. a 3-a - București : Cartex, 2025
ISBN 978-630-6651-30-6

I. Weber, Max (pref.)

II. Pricop, Lucian (trad.) (ed.) (pref.)

29

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- O.P. 4, C.P. 184, București

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i>	7
<i>Orientarea de viață a confucianismului</i> , Max Weber	9
Analecte, Confucius	39
<i>Capitolul 1. Despre învățatură</i>	41
<i>Capitolul 2. Despre guvernare</i>	45
<i>Capitolul 3. Despre rituri și muzică</i>	49
<i>Capitolul 4. Despre virtutea omeniei</i>	54
<i>Capitolul 5. Despre omul ales</i>	58
<i>Capitolul 6. Despre rituri și guvernare</i>	64
<i>Capitolul 7. Despre arta de a fi maestru</i>	70
<i>Capitolul 8. Despre cei din vechime</i>	76
<i>Capitolul 9. Despre păstrarea regulilor</i>	80
<i>Capitolul 10. Despre postura corectă</i>	86
<i>Capitolul 11. Despre discipoli</i>	92
<i>Capitolul 12. Despre virtuți și punerea lor în practică</i> ..	99
<i>Capitolul 13. Despre calea acțiunii</i>	106
<i>Capitolul 14. Despre calea omului</i>	113
<i>Capitolul 15. Despre sensul buneia acțiuni</i>	121
<i>Capitolul 16. Despre modelarea de sine</i> și despre calea guvernării prin rit	128
<i>Capitolul 17. Despre calea guvernării cu virtute,</i> prin rituri și prin muzică	133
<i>Capitolul 18. Despre drumurile maestrului</i> în căutarea unui principe model	139
<i>Capitolul 19. Despre învățatură</i> și despre meritele maestrului	143
<i>Capitolul 20. Despre spusele celor vechi</i>	148
<i>Confucianism, creștinism, comunism.</i> <i>Apropieri și despărțiri (postfață de Lucian Pricop)</i>	151

Pentru realizarea traducerii de față, am beneficiat de traducerea în limba română și de comentariile Florentinei Vișan (Confucius, *Analecte*, traducere din chineza veche, studiu introductiv, tabel cronologic și comentarii de Florentina Vișan, Editura Humanitas, București, 1995) și de traducerea din franceză a lui Vlad Cojocaru (Confucius, *Doctrina lui Confucius sau Cele patru cărți clasice ale Chinei*, traducere după ediția *Doctrine du Confucius*, tradus de G. Pauthier, Librairie Garnier Frères, 1852, Editura Timpul Iași, 1994). De altfel, unele alegeri din traducerea noastră au fost influențate de cele două ediții.

Am redactat câteva note infrapaginale pentru a oferi lămuriri asupra unor nume proprii și idei circulante în istoria și filosofia antumă și postumă a lui Confucius.

Lucian Pricop

Max Weber

ORIENTAREA DE VIAȚĂ A CONFUCIANISMULUI

Birocrație și hierocrație. Absența dreptului natural și a logicii juridice. Lipsa gândirii științifico-naturale. Esența confucianismului. Libertatea metafizicii și natura intimă laică a confucianismului. Noțiunea centrală de „decentă”. Pietatea (*Hiao*). Concepția economică și respingerea specialiștilor. Idealul de gentleman. Importanța clasicilor. Evoluția istorică a ortodoxiei. Patetismul confucianismului mai vechi. Caracterul pacifist al confucianismului

Birocrație și hierocrație

Așa cum a fost scutită de dominația puterii feudale tot mai expropriată și de cea a burgheziei, care nu s-a dezvoltat vreodată, birocrația patrimonială a fost ferită și de concurența unei hierocrații independente. Nu exista vreun fel de indiciu referitor la profeția cu putere socială, de origine asiatică, iraniană sau hindusă.

Profeții nu aveau vreodată „cereri” etice în numele unui Dumnezeu transcendent. Caracterul intact al religiozității excludea acest lucru: puterea pontificală cezaro-papală a avut a se confrunța cu feodalii, iar nu cu profeții. Ea elimina sistematic orice mișcare legată chiar de departe cu aceștia, considerând-o o erezie heterodoxă. „Sufletul” chinez nu a fost vreodată revoluționat de profeți. Nu existau „rugăciuni” ale particularilor. Ministrul ritualului și mai ales împăratul aveau grijă de toate, doar ei putând face asta.

După cum putem vedea în izvoarele istorice, nu a existat un cler puternic drept condiție necesară pentru taoism. Nu au existat vreodată o învățătură proprie, o etică și o educație specifică exercitată prin intermediul puterilor religioase autonome. Raționalismul intelectualist al unei clase de funcționari care, ca pretutindeni, disprețuia religiile se desfășura deci liber aici, neavând nevoie de acestea pentru supunerea populației. Le conferea în schimb reprezentanților acesteia acel grad de importanță oficială necesar stăpânirii supușilor și capabilă să facă față puternicei forțe legate de tradiție a clanurilor locale. Dar orice altă manifestare exterioară sau interioară era strict oprită. Cultele marilor zei ai cerului și pământului legate și de o serie de eroi divinizați și de spirite speciale reprezentau probleme de stat. Ele nu erau practicate de preoți, ci chiar de reprezentanții puterii politice. Religia populară impusă de stat consta doar în credința în puterea spiritelor străbune ale cultului respectiv. În rest, religiozitatea populației a rămas în principiu, după cum vom vedea, o alăturare nesistematică de culte magice și culte epice specifice. Nu căutăm să susținem ideea că raționalismul birocrăției patriomoniale ar fi încercat să schimbe treptat această stare haotică detestată pe plan intern. Întrucât, pe de o parte, și din punctul de vedere al rațiunii de stat confuciene, „religia trebuia păstrată pentru popor”: după cuvântul Maestrului, lumea nu putea fi ținută sub control fără credință, iar menținerea ei era deci mai importantă politic decât asigurarea hranei zilnice. Pe de altă parte însă, puterea imperială era la rândul ei cea mai înaltă structură de origine divină. Într-un anumit sens, ea se situa deasupra numeroaselor zeități populare. Este adevărat că, așa cum am văzut, poziția personală a împăratului se baza exclusiv pe charisma sa de reprezentant suprem (*fiu*) al cerului, unde se aflau strămoșii săi. Dar, așa cum am menționat, de asemenea, cinstirea și importanța zeităților locale erau, la fel ca și aceea a

sfântului unui căruțaș sau al unui luntraș napoletan, încă total supusă principiului charismatic al confirmării. Chiar acest caracter charismatic al religiozității corespundea așadar interesului de autoconservare al funcționării. Căci tot dezastrul din țară, sau zeul respectiv, nu respingeau această pătură socială, ci doar pe funcționarul individual și pe împărat, a cărui legitimitate divină apărea într-o astfel de situație ca fiind nedemnă de el. Prin această manieră specială de ancorare irațională a orânduirilor pământești era astfel atins echilibrul ideal al relației dintre legitimitatea administrației, cu minimul necesar de independență, și putere, care, din fericire, concura cu funcționăria, cu forțele supranaturale și cu reprezentanții acestora pe pământ. Orice raționalizare a credinței populare în direcția unei religii independente orientate transcendental ar fi reprezentat însă o forță absolută față de puterea administrației. Această pragma își făcea apariția de fiecare dată când se iveau încercări de desprindere a unei pietre din bastionul întortocheat al istoriei sub forma unei rezistențe îndârjite a funcționării. Limba nu avea un cuvânt special pentru „religie”. Existau: 1. „învățătură” (o școală a literaților); 2. „ritualuri”, indiferent de caracterul religios sau convențional al acestora. Numele oficial chinezesc pentru confucianism era „învățătura literaților” (*ju kiao*).

Relația cu aspectul religios, indiferent de caracterul magic sau de cult, rămânea din punctul de vedere al orientării spre lumea reală mai puternică și mai principială decât o dovedesc regulile din toată lumea. Chiar și în cadrul cultelor tolerate alături de cultul statal al marilor spirite, speranța în prelungirea vieții avea un rol important și este posibil ca la originea reprezentării reale a divinității să se fi aflat în China tocmai credința că unii oameni având calități superioare ar fi reușit să se sustragă morții și să viețuiască într-o împărăție a mântuirii veșnice. În orice caz, următoarea frază era general valabilă: de dragul sortii pe pământ, pentru

Forma mentis înseamnă starea minții. A cărei minți? A individului? Nu aceea a unui singur individ, ci a unui număr suficient de mare de indivizi pentru a putea vorbi de o stare colectivă. Există așa ceva? Peste tot unde vedem că lumea se comportă la fel: un milion de tineri poartă simultan aceiași blugi, eventual rupți, lumea se supune modei, există mode intelectuale și filosofii la modă. *Forma minții* e deci un indicator bun pentru a explica de ce anumite cărți de filosofie au schimbat societatea și continuă să o influențeze cu fiecare nouă generație de cititori.

Sfântul Augustin

Despre Facerea lumii și despre Timp

Introducere de Papa Pius al XI-lea

Postfață de Nicolae Iorga

Traducere și îngrijire de ediție de Lucian Pricop

ediția a IV-a

Colecție coordonată de Lucian Pricop

Conceptia grafică a colecției: Sînziana Barangă

Lector: Ilie Barangă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SFÂNTUL AUGUSTIN

Despre Facerea lumii și despre Timp / Sfântul Augustin;
introd. de Papa Pius al XI-lea ; trad. de Lucian Pricop ; postf. de
Nicolae Iorga. Ed. a 3-a - București : Cartex, 2025
ISBN 978-630-6651-32-0

- I. Pius al XI-lea (pref.)
II. Iorga, Nicolae (postf.)
III. Pricop, Lucian (trad.)

821.124-97=135.1

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i>	7
<i>Ad salutem humani</i> , Papa Pius al XI-lea	9
<i>Despre Facerea lumii și despre Timp,</i> <i>Sfântul Augustin</i>	31
<i>Sfântul Augustin</i> , Nicolae Iorga	95

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- O.P. 4, C.P. 184, București

traducere din limba latină, introducere, note și comentarii, tabel cronologic și indice de Eugen Munteanu, Editura Humanitas, București, 2018.

Pentru verificarea conformității cu textul latin, am folosit: Saint Augustin, *Les Confessions*, vol. I-II, texte de M. Skutella, introduction et notes par A. Solignac, traduction de E. Trehorel et G. Bouisson, Paris, 1962; ed. a 2-a, Roma, 1965 și de textul în limba latină din ediția bilingvă aparținând lui Eugen Munteanu (Humanitas, 2018).

Pentru redactarea titlurilor celor treizeci și unu de capitole din volumul nostru, am fost inspirați de formulările alese de Arnauld d'Andilly și Odette Barenne în Saint Augustin, *La Création du monde et Le Temps suivi de La Ciel et la Terre*, traduction du latin par Arnauld d'Andilly, établie par Odette Barenne, Éditions Gallimard, Paris, 1993.

Papa Pius al XI-lea, *Ad salutem humani*

Într-o enciclică intitulată *Ad salutem humani* (din 20 aprilie 1930), prilejuită de comemorarea a 1500 de ani de la moartea Sfântului Augustin, Papa Pius al XI-lea vorbea despre actualitatea modelului creștin augustinian. Am tradus această enciclică având acces la textul publicat de Sfântul Scaun pe pagina oficială: http://www.vatican.va/content/pius-xi/it/encyclicals/documents/hf_p-xi_enc_19300420_ad_salutem-humani.pdf

Nicolae Iorga, *Sfântul Augustin*

Pentru a oferi o lectură integrativ-românească savantă a personalității Sfântului Augustin, am optat pentru reluarea capitolului omonim din volumul *Cărți reprezentative în viața omenirii*, publicat inițial de Nicolae Iorga în 1916, la Editura Casa Școalelor, București și retipărit fără modificări în 1991, la Editura Enciclopedică, București, pp. 16-27.

Lucian Pricop

ENCICLICA *AD SALUTEM HUMANI* a Sfântului Papa Pius al XI-lea cu prilejul celui de-al cincisprezecelea centenar de la moartea Sfântului Augustin

Venerabililor Frați, Patriarhi, Primați, Arhiepiscopi, Episcopi și celorlalți ordinari locali având pace și împărtășire cu Scaunul Apostolic.

Venerabili frați,

Salutare și Bindecuvântare Apostolică.

Iisus Hristos a ajutat până în zilele noastre și va ajuta întotdeauna Biserica pe care, în pronia sa cerească, a clădit-o spre mântuirea neamului omenesc: chiar dacă acest ajutor nu era cerut de natura și nevoile acestei societăți, chiar dacă ea nu s-ar fi răzimat pe promisiunea Fondatorului ei divin pe care o citim în Evanghelie, anelele ei ar fi arătat-o. Nici când slăbiciunea greșelii nu a putut murdări Biserica, nici când defectele fiilor ei, oricât de numeroși să fi fost acești dezbinați, n-au putut să o zdruncine, nici când persecuțiile nelegiuitorilor, oricât de grave ar fi fost, nu au împiedicat-o să-și regăsească vigoarea unei tinereți noi și forțe mereu reîmprospătate.

După ce a apărut contemporanilor săi ca o lumină pusă în sfeșnic cu menirea de a arăta căile mântuirii ca distrugătorul tuturor ereziilor, ca o călăuză către mântuirea veșnică,

Augustin a continuat, în cursul secolelor, să învețe și să mângâie pe credincioși. Chiar în vremea noastră, contribuie foarte mult pentru a face să strălucească în sufletele oamenilor adevărurile credinței și pentru a întreține flacăra carității divine.

Este un lucru cunoscut că toate scrierile lui Augustin, prin frumusețea desăvârșită și prin farmecul lor, atrag un mare număr de suflete care sunt separate de noi și lenevesc cu totul străine de credință. Poate că nimeni altul în secolele precedente nu l-a întrecut în măreție și frumusețe...

Sf. Grigorie, exprimând prin el însuși o opinie modestă și onorabilă despre Augustin, scria prefectului din Africa, Inocențiu I¹: „Dacă doriți să vă hrăniți dintr-un aliment delicios, citiți operele fericitului vostru compatriot Augustin și înaintea acestei flori de grâu, nu căutați mai mult slabul nostru glas”.²

Leon al XIII-lea, după ce menționase numele acelora care precedaseră epoca lui Augustin, slăvea serviciile aduse de el filosofiei creștine: „Sfântul Augustin ne pare cel mai mare doctor, el care, mulțumită puternicului său spirit, mulțumită cunoștinței sale adânci a științelor sfinte și profane, luptă energic contra tuturor ereziilor din timpul său, cu o credință suverană și cu o doctrină egală.”

Nu există punct al filosofiei pe care să nu-l fi atins; sau, mai precis, ce chestiune n-a examinat-o atât temeinic, fie ca el să fi expus credincioșilor misterele cele mai ascunse ale credinței sau să le fi apărat împotriva atacurilor dușmanilor; fie ca el să fi răzbunat temelile și valoarea științei omenesti, distrugând teoriile academicienilor și ale maniheilor,

¹ Innocentius Aurelio et Augustino episcopis: *epistola 184* inter augustinianas.

² *Registrum epistolarum*, libro X, Epistola 37, ad Innocentium Africae praefectum.

fie ca el să fi căutat natura, originea și cauzele rezelor care întristează omenirea.

„Cât de minunat este Domnul întru sfinții săi!”³

În cartea *Confesiunilor* sale, Augustin spune și proclamă cu o voce entuziastă îndurarea divină față de dânsul, cu accente care par a se ridica din adâncurile sufletului recunoscător și iubitor. Prin inspirația Providenței, pioasa Monica trezește în inima copilului o așa dragoste către Hristos, încât Augustin a putut zice la un moment dat: „Într-adevăr, Doamne, în îndurarea Ta, acest nume, numele Mântuitorului meu, Fiul Tău, inima mea gingașă îl supsesse împreună cu laptele de mamă și-l păstra adânc; și tot ceea ce nu îngăduia acest nume, fie aceasta literatură bună, elegantă și adevărată, nu mă încânta cu totul”.⁴

Când tânăr fiind, era departe de mama sa și asculta profesori păgâni, Cel-prea-Înalt a permis ca el să piardă zelul de mai înainte și să cadă în tristul sclavaj al pasiunilor trupești și să rătăcească în cursele maniheilor urmărind această sectă timp de vreo nouă ani. Viitorul Doctor al Grației⁵ va învăța așa din experiența sa și va spune posterității care este slăbiciunea, care este nestatornicia unui suflet chiar foarte nobil, dacă ajutorul unei educații creștine și sânguința spre rugăciune nu-l întăresc în drumul virtuții, mai ales în epoca tinereții, când spiritul se lasă mai ușor sedus și moleșit de erori și când sufletul experimentează cele dintâi tulburări ale simțurilor.

Dumnezeu a permis această cădere, pentru ca Sfântul nostru să fi cunoscut adâncă nefericire a aceluia care caută a se îndestula și a se sătura de creaturi, cum, mai târziu, a

³ *Psalm LXVII*, v. 36.

⁴ *Confessiones*, libro III, c. 4, n. 8.

⁵ Hadrianus I, *Epistola 83*, episcopis per universam Spaniam commorantibus; cf. *Epistola ad Carolum regem de imaginibus*, passim.

Forma mentis înseamnă starea minții. A cărei minți? A individului? Nu aceea a unui singur individ, ci a unui număr suficient de mare de indivizi pentru a putea vorbi de o stare colectivă. Există așa ceva? Peste tot unde vedem că lumea se comportă la fel: un milion de tineri poartă simultan aceeași blugi, eventual rupți, lumea se supune modei, există mode intelectuale și filosofii la modă. *Forma minții* e deci un indicator bun pentru a explica de ce anumite cărți de filosofie au schimbat societatea și continuă să o influențeze cu fiecare nouă generație de cititori.

René Descartes

Despre sentimente

Introducere de Baruch Spinoza

Traducere, îngrijire de ediție și postfață de Lucian Pricop

Colecție coordonată de Lucian Pricop

Concepția grafică a colecției: Sînziana Flonta

Lector: Ilie Barangă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DESCARTES, RENÉ

Despre sentimente / René Descartes; introd. de Baruch Spinoza ; trad. de Lucian Pricop ; postf. de Lucian Pricop - București : Cartex, 2024
ISBN 978-606-9604-75-5

I. Baruch Spinoza (pref.)

II. Pricop, Lucian (trad., postf.)

-
- Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:
- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
 - Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
 - www.edituracartex.ro
 - e-mail: comenzi@edituracartex.ro
 - O.P. 4, C.P. 184, București

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i>	7
<i>Etica. Despre originea și natura afectelor,</i> Baruch Spinoza	11
<i>Despre sentimente,</i> René Descartes	15
Partea I. Despre sentimente în general și, cu acest prilej, despre întreaga natură a omului	17
Partea a II-a. Despre numărul și ordinea pasiunilor cu explicarea celor șase sentimente primitive	57
Partea a III-a. Despre sentimentele particulare.....	124
<i>Postfață</i> , Lucian Pricop	167

Baruch Spinoza

ETICA

– fragmente –

Partea a treia

Despre originea și natura afectelor

Dintre cei care au scris despre afecte și despre felul de viață al oamenilor, mulți par a trata nu despre lucruri naturale, care urmează legile comune ale naturii, ci despre lucruri care se află în afară de natură. Mai mult chiar, ei par a concepe pe om în natură ca pe un stat în stat, pentru că ei cred că omul mai mult tulbură decât urmează ordinea naturii și că el are asupra acțiunilor sale o putere absolută, că nu e determinat decât de sine însuși. Apoi, ei nu explică neputința și nestatornicia omenească prin puterea obișnuită a naturii, ci prin nu știu ce viciu al naturii omenești, pe care de aceea o deplâng, o iau în răs, o disprețuiesc sau, cum se întâmplă deseori, o blestemă; iar cine știe să aducă vorbe de ocară într-un fel mai elocvent și mai iscusit neputința sufletului omenească le pare celorlalți inspirat de zei. N-au lipsit totuși bărbați iluștri (mărturisim că datorăm mult muncii și iscusinței lor) care au scris numeroase lucruri de seamă despre felul just de viață și care au dat oamenilor sfaturi pline de înțelepciune. În schimb, după cât știm, ei n-au determinat natura și puterile afectelor, și nici ce poate sufletul, la rândul său, pentru a le stăpâni. În adevăr, știm că renumitul Descartes, deși a crezut și el că sufletul are o putere absolută asupra acțiunilor sale, a încercat să explice afectele omenești cu ajutorul cauzelor lor prime și totodată să arate calea pe care sufletul poate să ajungă la o putere absolută asupra afectelor.

Dar, după mine, el n-a arătat decât ascuțimea marelui său talent, cum voi dovedi la locul potrivit. Deocamdată, vreau să mă întorc la acei care preferă să blesteme sau să batjocorească afectele și acțiunile oamenilor, în loc să le înțeleagă. Acestora, desigur, li se va părea uimitor că m-am apucat să tratez după procedeul geometric despre viciile și negliobiile oamenilor și că vreau să demonstrez cu certitudine rațională ceea ce ei proclamă că este contrar rațiunii zadarnic, absurd și îngrozitor.

Justificarea mea e aceasta: în natură nu se întâmplă nimic care să poată fi pus pe seama ei ca un viciu; căci natura este totdeauna aceeași, iar virtutea și puterea ei de a lucra este pretutindeni una și aceeași; adică legile și regulile potrivit cărora se întâmplă toate și trec de la o formă la alta sunt pretutindeni și totdeauna aceleași; și, prin urmare, calea pe care cunoaștem natura lucrurilor, oricare ar fi ele, trebuie să fie una și aceeași, anume legile și regulile universale ale naturii. Deci afectele de ură, mânie, invidie etc., privesc în ele însele, decurg din aceeași necesitate și virtute a naturii ca și celelalte lucruri singulare; în consecință, anumite cauze prin care sunt explicate și au anumite proprietăți deopotrivă de vrednice de cunoașterea noastră, ca și proprietățile oricărui alt lucru, a cărui simplă privire ne încântă. Așadar, voi trata despre natura și puterile afectelor, ca și despre puterea noastră asupra lor, după aceeași metodă pe care am aplicat-o până aci, tratând despre Dumnezeu și despre suflet, și voi privi acțiunile și poftele omenești ca și cum ar fi vorba de linii, suprafețe și solide.

DEFINIȚII

I. Numesc cauză adecvată pe aceea al cărei efect poate fi perceput clar și distinct prin ea. Iar cauza al cărei efect nu poate fi cunoscut numai prin ea o numesc neadecvată sau parțială.

II. Spun că suntem activi, când se întâmplă ceva în noi sau în afară de noi și a cărui cauză adecvată suntem noi (adică def.

prec.) atunci când în noi sau în afară de noi urmează din propria noastră natură ceva care poate fi cunoscut clar și distinct numai prin aceasta. Dimpotrivă, spun că suntem pasivi când suntem numai în parte cauza a ceea ce se întâmplă în noi sau a ceea ce se întâmplă în noi sau a ceea ce urmează din natura noastră.

III. Prin afect înțeleg modificările corpului prin care puterea de a lucra a corpului însuși este mărită sau micșorată, ajutată sau înfrântă; la fel și ideile acestor afecțiuni.

Dacă, așadar, putem fi cauza adecvată a vreuneia dintre aceste modificări, atunci înțelegem prin afect o acțiune; altminteri, o pasiune. [...]

DEFINIȚIA GENERALĂ A AFECTELOR

Un afect, care se spune că este o pasiune a sufletului, este o idee confuză prin care sufletul afirmă o putere de a exista a corpului său sau a unei părți a acestuia, mai mare sau mai mică decât mai înainte și care, fiind dată, sufletului însuși este determinat să gândească mai mult la un lucru decât la altul.

Explicație: Spun, mai întâi, că un afect sau o pasiune a sufletului este o idee confuză. În adevăr, am arătat că sufletul este pasiv (vezi prop. III de aici) numai în măsura în care are idei neadecvate sau confuze. Spun, apoi, *prin care sufletul afirmă o putere de a exista a corpului său sau a unei părți a acestuia mai mare sau mai mică decât mai înainte*. Căci toate ideile pe care le avem despre corpuri arată mai mult starea actuală a corpului nostru (după cor. II al prop. XVI, P. II), deci natura corpului extern. Dar ideea care constituie forma unui afect trebuie să arate sau să exprime starea corpului sau a vreuneia dintre părțile sale prin aceea că puterea sa de a acționa sau forța sa de a exista este mărită sau micșorată, ajutată sau înfrântă. Trebuie totuși să se observe că atunci când spun: *o putere de a exista mai mare sau mai mică decât mai înainte*, eu nu înțeleg că sufletul compară starea prezentă a corpului cu cea trecută, ci înțeleg că

Forma mentis înseamnă starea minții. A cărei minți? A individului? Nu aceea a unui singur individ, ci a unui număr suficient de mare de indivizi pentru a putea vorbi de o stare colectivă. Există așa ceva? Peste tot unde vedem că lumea se comportă la fel: un milion de tineri poartă simultan aceeași blugi, eventual rupți, lumea se supune modei, există mode intelectuale și filozofii la modă. *Forma minții* e deci un indicator bun pentru a explica de ce anumite cărți de filozofie au schimbat societatea și continuă să o influențeze cu fiecare nouă generație de cititori.

Friedrich Nietzsche

Nașterea tragediei

Introducere de Richard Wagner

Traducere și postfață de Lucian Pricop

Colecție coordonată de Lucian Pricop

Concepția grafică a colecției: Sînziana Barangă

Lector: Ilie Barangă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**NIETZSCHE, FRIEDRICH****Nașterea tragediei** / Friedrich Nietzsche; introd. de Richard Wagner; trad. și postf. de Lucian Pricop. - București : Cartex, 2025

ISBN 978-630-6651-34-4

I. Wagner, Richard (pref.)

II. Pricop, Lucian (trad.) (postf.)

1

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- O.P. 4, C.P. 184, București

Cuprins

Notă asupra ediției	7
<i>N-am citit vreodată ceva mai frumos decât cartea dumneavoastră!</i> , Richard Wagner	9
<i>Nașterea tragediei, Friedrich Nietzsche</i>	15
În contra filozofiei de catedră. Șansele de resuscitare a germanității (postfață de Lucian Pricop)	155

românească realizată de Simion Dănilă, Friedrich Nietzsche, *Opere complete*, vol. II, *Nașterea tragediei. Considerații inactuale I-IV. Scrieri postume 1870-1873*, pp. 9-103, Editura Hestia, Timișoara, 1998, dar și de traducerea aparținând lui Lucian Blaga și lui Ion Dobrogeanu-Gherea, *Nașterea tragediei*, Editura Meridiane, București, 1978, reluată cu unele intervenții redacționale la Editura Agatha, Pitești, 2003, cu o prefață de Radu Meiroșu.

Am redactat note de subsol, preponderent pentru expresiile greco-latine, semnalându-le cu abrevierea (*n.t.*).

Lucian Pricop

Richard Wagner

N-AM CITIT VREODATĂ
CEVA MAI FRUMOS
DECÂT CARTEA DUMNEAVOASTRĂ!

Drag prieten,

N-am citit vreodată ceva mai frumos decât cartea dumneavoastră!

Este pur și simplu extraordinară! Vă scriu degrabă, deoarece entuziasmul meu este atât de mare în acest moment în care sunt nevoit să aștept să-mi vin în fire înainte de a o putea reciti *cu mare atenție*. Tocmai i-am spus lui Cosima că va veni ziua când vei petrece doar cu ea mai mult timp; nu există altcineva, până a-l fi cunoscut pe Lenbach, care să-mi fi făcut un portret atât de frapant! [...]

Adieu. Căutați primul prilej și vom avea o adevărată sărbătoare dionisiană!

Al dumneavoastră,

Richard Wagner

(Traducem în continuare răspunsul semnat de Wagner la o scrisoare a lui Nietzsche:

„Cel mai venerat maestru,

În sfârșit, vă trimit cadoul meu de Crăciun și felicitările de An Nou în același timp. Acest dar este foarte întârziat, sigur, și totuși fără nicio vină a lui Fritzsch sau a mea, deoarece decizia, uneori nesigură, aparține „puterilor sorții“ asupra cărora nu avem control.

Pachetul a plecat din Leipzig pe 29 decembrie și am așteptat sosirea în fiecare oră, pentru a putea trimite cartea împreună cu binecuvântările și urările mele.

Fie ca această lucrare, într-o oarecare măsură, să răsplătească interesul extraordinar pe care l-ați arătat în geneza sa și dacă cred că, în principiu, am dreptate, înseamnă că numai *arta dumneavoastră* este dreaptă în timp

și în eternitate. Pe fiecare pagină găsiți dovezi ale recunoștinței mele pentru tot ce mi-ați dat, dar eu sunt bântuit de îndoielile teribile cu privire la faptul că n-am dovedit întotdeauna că sunt suficient de receptiv la darurile dumneavoastră. Poate că voi putea să fac mai multe lucruri mai bine mai târziu, iar prin „mai târziu” vreau să spun momentul în care voi fi în perioada artistică de la Bayreuth. Între timp, sunt mândru la gândul că eu sunt marcat, ca să spun așa, și că de acum înainte, numele meu va fi asociat cu al dumneavoastră. Fie ca Dumnezeu să aibă milă de sufletele dumneavoastră, filologii mei, dacă sunteți încă hotărâți să nu învățați nimic!

Ar trebui să fiu încântat,enerate maestre, dacă la începutul noului an, veți accepta această carte ca un semn de bun augur și de prietenie. Sper ca în curând să pot trimite copii atât pentru dumneavoastră, cât și pentru soția dumneavoastră.

Cu toate urările de bine pentru dumneavoastră și ai dumneavoastră, cu recunoștință profundă pentru toate semnele de prietenie, eu sunt, așa cum eram și voi fi.

Cu stimă,

Friedrich Nietzsche

Basel, 2 ianuarie 1872)

Prietene,

Cât de greu îmi aduceți bucuria de a fi cu dumneavoastră. Am fost profund îndurerat de vestea bolii dumneavoastră. Trebuie să ne ierți că observăm frecvent și întotdeauna cu un sentiment de profundă neliniște, anumite simptome recurente, nu în creșterea dumneavoastră, ci în fazele de fixare, ca să spunem așa, a carierei profesionale, în măsura în care acestea au efect asupra vieții sufletești. De la începutul prieteniei noastre am observat simptome de neliniște, asupra cărora, este adevărat, ați oferit frecvent o explicație, dar care s-au repetat la intervale regulate, pentru a trezi în mintea noastră cele mai grave îndoieli cu privire la posibilitatea menținerii relației noastre apropiate și prietenoase.

Acum, ați oferit lumii o lucrare inegalabilă. Orice influență exterioară care a fost adusă asupra voastră a fost

făcută practic neglijabilă de întregul caracter al acestei lucrări și, mai presus de toate, cartea dumneavoastră este caracterizată de o asigurare desăvârșită și de cea mai profundă originalitate. Cum ne-am fi putut gândi soția mea și cu mine în cea mai arzătoare dorință a vieții noastre, că într-o bună zi ceva ar putea să ne vină din afară și să ne cucerească pe deplin inimile și sufletele. Fiecare dintre noi a citit cartea de două ori: o dată în timpul zilei și apoi cu voce tare seara. Împărțim toți un exemplar și regret că al doilea promis nu a venit încă. Trebuie să-l am pentru a putea să mă pregătesc de lucru după micul dejun, pentru că, din nou, lucrez din greu la ultimul act de când am citit cartea dumneavoastră. Fie în singurătate, fie împreună, citirea noastră este întotdeauna punctată de exclamații. În plus, sunt uluit încă la gândul că trăiesc o asemenea experiență. Acesta este modul în care se întâmplă lucrurile cu noi! Apoi, ne întoarcem la dumneavoastră și suntem pătrunși de neliniște! Cele mai grave neliniști ne cuprind și aproape că am ajuns la concluzia că publicarea cărții – dacă nu chiar întreaga concepție a acesteia – v-a aruncat temporar, cel puțin, într-un cadru al minții care seamănă ciudat cu un regret. Rupeți brusc tăcerea și ne spuneți că ați fost bolnav.

Aceste boli ale dumneavoastră ne-au cauzat deja o mare neliniște, nu pentru că ele trezesc temeri serioase cu privire la starea dumneavoastră fizică, ci mai degrabă la starea vieții emoționale. Dacă ne-ați liniști scriindu-ne un cuvânt de bine sau făcându-ne o vizită, măcar o vizită scurtă!

Prietene! Ceea ce vă spun acum este de așa natură încât nu poate provoca râsul. Aveți o natură profundă și nu a existat nimic în relația noastră care să vă facă să credeți că propriile mele sentimente sunt ale unui caracter superficial. De asemenea, vă înțeleg pe măsură ce vă dezvăluiți în compoziția muzicală cu care ne-ați surprins atât de tare. Cu toate acestea, este dificil să vă asociez cu înțelegerea mea

Forma mentis înseamnă starea minții. A cărei minți? A individului? Nu aceea a unui singur individ, ci a unui număr suficient de mare de indivizi pentru a putea vorbi de o stare colectivă. Există așa ceva? Peste tot unde vedem că lumea se comportă la fel: un milion de tineri poartă simultan aceiași blugi, eventual rupți, lumea se supune modei, există mode intelectuale și filozofii la modă. *Forma minții* e deci un indicator bun pentru a explica de ce anumite cărți de filozofie au schimbat societatea și continuă să o influențeze cu fiecare nouă generație de cititori.

Georg Simmel

Religia

Introducere de Nae Ionescu

Traducere și postfață de Lucian Pricop

Colecție coordonată de Lucian Pricop

Concepția grafică a colecției: Sînziana Barangă

Lector: Ilie Barangă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SIMMEL, GEORG

Religia / Georg Simmel; introd. de Nae Ionescu; trad. și
postf. de Lucian Pricop. - București : Cartex, 2018
ISBN 978-606-8893-15-0

I. Ionescu, Nae (pref.)

II. Pricop, Lucian (trad.) (postf.)

2

-
- Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:
- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
 - Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
 - www.edituracartex.ro
 - e-mail: comenzi@edituracartex.ro
 - O.P. 4, C.P. 184, București

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i>	7
<i>Actul religios este un proces psihic cu raportare înspre absolut</i> , Nae Ionescu	9
<i>Religia</i> , Georg Simmel	15
Dacă un fenomen e religios, atunci este implicat un fenomen social (postfață de Lucian Pricop)	117

Camil Mureșanu, prefață de Mihaela Căluț, postfață de Rudolf Poledna, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1999.

Am redactat note de subsol, preponderent pentru expresiile greco-latine, semnalându-le cu abrevierea (*n.t.*).

Lucian Pricop

Nae Ionescu

ACTUL RELIGIOS ESTE UN PROCES PSIHIC CU RAPORTARE ÎNSPRE ABSOLUT

Deși toate încercările de teoretizare a religiei și de filozofare asupra religiei admit necesitatea să postuleze un Dumnezeu, de orice natură ar fi el; cu toate acestea, există un criteriu imanent al faptului religios. Și atunci, să analizăm și să vedem cam ce se întâmplă.

Iată pe unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai acestei teorii, pe Simmel, care a publicat, către sfârșitul vieții lui, o broșură intitulată *Lebensanschauung. Vier metaphysische Kapitel*¹, în care expune cam următoarea teorie:

Actul religios este un proces psihic cu raportare înspre absolut. El este un fel de prindere, un fel de cunoaștere, de trăire entuziastă a realității, adică un fel de cunoaștere și un fel de trăire care debordează marginile cunoștinței raționale și conștiinței raționale – de aceea îi zice el entuziastă.

Dar – zice el – în procesul acestei trăiri entuziaste a realității, momentul către care spiritul omenesc se îndreaptă nu este propriu-zis un moment de sine stătător, adică, curba pe care o urmează procesul acesta sufletesc pe care-l numim act religios, curba aceasta are o anumită

¹ Georg Simmel, *Lebensanschauung. Vier metaphysische Kapitel [O perspectivă asupra vieții. Patru capitole de metafizică]*, Duncker & Humblot, Munchen und Leipzig, 1918.

formă, urmează vasăzică anumite căi care, la urma urmei trebuie să ducă la o închidere a curbei. Adică, plecând de la om și, plecând de la om, actul religios se întoarce tot la el. Adică, țelul către care se îndreaptă spiritul omenesc în actul religios nu este propriu-zis în afară de el, ci este în el însuși, este, adică, un fel de reducere subiectivă, sau o reducere a religiozității în cadrul strict, bine închis al subiectivității individuale.

Trăim – spune Simmel – în actul religios o cunoaștere a lui Dumnezeu.

Dar această cunoaștere a lui Dumnezeu nu este scop – foarte caracteristic –, nu este un scop, ci cunoașterea lui Dumnezeu este un mijloc. Adică, prin postularea acestui Dumnezeu – ca să spunem lucrurilor pe numele lor adevărat, pe care Simmel nu vrea să-l întrebuințeze –, prin postularea acestui Dumnezeu de către noi înșine, noi nu facem decât să întărim, să potențăm viața pe care noi o numim religioasă.

Dar, zice el, obiectul acesta – creat de noi –, obiectul acesta care potențează viața religioasă sau această prindere entuziastă a realității, obiectul acesta nu este necesarmente acel Dumnezeu. Sau, mai exact, ca să nu fim acuzați de cine știe ce interpretări nepermise, procesul religios, viața religioasă își are specificul ei; adică, dacă în viața religioasă noi avem o prindere entuziastă a realității cu ajutorul conceptului de Dumnezeu sau cu ajutorul obiectului acesta, Dumnezeu, pe care noi îl punem în curba aceasta închisă a procesului, a procesului religios, există situații analoage în care obiectul acesta nu mai este Dumnezeu. De pildă, în loc de Dumnezeu putem să punem, ca obiect, patria; în loc de patria putem să punem, ca obiect, umanitatea.

Deci, patriotismul, umanitarismul și viața religioasă sunt procese de aceeași esență – spunea Simmel –, în care procesul însuși este potențat, întărit prin postularea și

prin introducerea în cercul acesta al evoluției procesului religios, prin introducerea unor obiecte eterogene. Adică, Dumnezeu, patrie, umanitate ș.a.m.d. sunt elemente ale procesului religios, dar nu scopuri ale evoluției, ale schimbărilor, ale procesului vieții religioase. În consecință, elemente, dar nu scopuri propriu-zise.

Prin urmare, în actul religios – zice Simmel – ne îndreptăm spre Dumnezeu, dar nu ne îndreptăm spre Dumnezeu ca să ne oprim în el, ca să ne confundăm cu el, ca să ne unim cu el, să-l trăim pur și simplu, ci ne îndreptăm spre Dumnezeu căci acest Dumnezeu, existent sau nu, dar absolut în orice caz în noi, întărește religiozitatea, viața noastră religioasă.

În cadrul acestor teorii sau al acestui fel de a vedea chestiunea, avem de-a face sau cu o raportare la Dumnezeu, adică, cu ceea ce numeam noi adineaori un fel de obiectivare a procesului, și avem de-a face și cu o imanentizare, cu un caracter strict immanent al procesului acesta. Căci totul se întâmplă în om, prin om și pentru om. Dar nu este mai puțin adevărat că, pe curba aceasta pe care o descrie procesul acesta religios vine și obiectul acesta eterogen care este Dumnezeu, sau poate să fie patria, sau poate să fie umanitatea.

Ce este în fond, însă, această întregă teorie simmeliană? Eu am impresia că la baza acestei concepții stau anumite prejudecăți metafizice. Dacă putem face un lucru proaspăt în filozofia religiei, este să ne scăpăm tocmai de toate prejudecățile metafizice posibile.

Și atunci, dacă de la început trebuie să punem la îndoială puritatea de metodă a afirmațiilor lui Simmel, fiindcă imanentismul acestei credințe sau afirmări că actul religios se petrece numai în individ, prin individ și pentru individ, este în ultimă analiză un fel de – dacă voiți –, un fel

Forma mentis înseamnă starea minții. A cărei minți? A individului? Nu aceea a unui singur individ, ci a unui număr suficient de mare de indivizi pentru a putea vorbi de o stare colectivă. Există așa ceva? Peste tot unde vedem că lumea se comportă la fel: un milion de tineri poartă simultan aceeași blugi, eventual rupți, lumea se supune modei, există mode intelectuale și filosofii la modă. *Forma minții* e deci un indicator bun pentru a explica de ce anumite cărți de filosofie au schimbat societatea și continuă să o influențeze cu fiecare nouă generație de cititori.

Lao Tse

**Cartea despre Tao
și calitățile sale**
Tao Te Ching

Introducere de Max Weber

Postfață de René Guénon

Traducere și îngrijire de ediție de Lucian Pricop

Colecție coordonată de Lucian Pricop

Concepția grafică a colecției: Sînziana Flonta

Lector: Ilie Barangă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

LAO TSE

Cartea despre Tao și calitățile sale = Tao Te Ching /

Lao Tse; introd. de Max Weber ; trad. de Lucian Pricop ; postf. de René Guénon. - Ed. a 5-a. - București : Cartex, 2024

ISBN 978-630-6651-14-6

I. Weber, Max (pref.)

II. Guénon, René (postf.)

III. Pricop, Lucian (trad.)

29

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i>	7
<i>Ortodoxie și heterodoxie (taoismul), Max Weber</i>	11
<i>Tao Te Ching, Lao Tse</i>	73
<i>Taoism și confucianism, René Guénon</i>	147

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- O.P. 4, C.P. 184, București

California Press, 2004 (ediții în limba engleză); Lao Tseu, *Tao Te Ching*, traduction et commentaires Marcel Conche, Presses Universitaires de France, Paris, 2003 ; Lao Tseu, *Tao Tö King, Le Livre de la Voie et de la conduite*, Ed. L'Harmattan, Paris, 2011 (ediții în limba franceză).

În realizarea traducerii de față, am confruntat versiunea noastră cu cele elaborate anterior de Dinu Luca (Lao zi, *Cartea despre Dao și putere (Dao De Jing)* completată cu pasaje ilustrative din Zhuang zi, *Introducere, traducere din chineza veche și note de Dinu Luca*, Editura Humanitas, București, 1993) și de Șerban Toader (Lao zi, *Cartea despre Dao și virtuțile sale*, traducere din limba chineză veche, *introducere, comentariu și note aparținând lui Șerban Toader*, Editura Științifică, București, 1999). De altfel, unele dintre formulările din traducerea noastră au fost influențate de cele două ediții.

Am redactat după fiecare verset câteva explicații a căror funcție nu este convertirea într-un limbaj contemporan a textului primar, ci continuarea raționamentului lui Lao Tse, care utilizează de multe ori o logică oximoronică.

Lucian Pricop

Max Weber

ORTODOXIE ȘI HETERODOXIE (TAOISMUL)¹

Doctrină și ritual în China. Anahoreții și Lao Tse. Tao și mistica. Consecințele practice ale misticii. Opoziția dintre ortodoxie și heterodoxie. Macrobiotica taoistă. Hierocrația taoistă. Poziția generală a budismului în China. Sistematizarea rațională a magiei. Etica taoismului. Caracterul tradițional al eticii chineze ortodoxe și heterodoxe. Sectele și prigonirea ereticilor în China. Revolta din Taiping. Evoluția.

Doctrină și ritual în China

Cultul oficial de stat servea în China, așa cum se întâmpla pretutindeni, doar interesele comunității, în vreme ce cultul străvechi servea clanurile familiale. Interesele individuale nu intrau în discuție în ambele cazuri. Depersonalizarea marelui spirit al naturii, readucerea acestui cult în cadrul ritualului oficial, înlăturarea din acesta din urmă a elementelor emoționale de toate tipurile și, în sfârșit, identificarea cu convențiile sociale, toate sunt opera categoriei literaților, care ignorau necesitățile religioase ale oamenilor de rând. Renunțarea orgolioasă la viața de apoi²

¹ Referitor la taoism, vezi de Harlez și Legge, apoi excepționalul studiu postum al lui W. Grube: *Religion und Kultur Der Chinesen*, și cu precădere lucrarea lui de Groot: *Universismus Die Grundlagen der Religion und Ethik, des Staatswesens und der Wissenschaft Chias* (Berlin, 1918).

² Pe lângă documentele monumentale citate anterior, a se vedea și literatura. În privința educării tineretului (*Siao Hio*, tradus de către

și la garanțiile mântuirii religioase individuale în viața de pe pământ se întâlnea doar în interiorul clasei intelectualilor. Faptul că această atitudine a fost impusă prin intermediul doctrinei clasice, în primul rând ca unica instruire de origine nemandarină, nu a putut suplini acest gol. Este inadmisibil că abia în perioada de după Confucius, când au apărut pentru întâia dată în literatură zei cu varii funcții și apoi eroi deificați, să se manifeste un proces de formare a unor astfel de figuri de zei. Aceasta, pentru că asemenea apariții ale zeilor tipici cu funcții specifice: („stăpânii”) tunetului, ai vânturilor ș.a.m.d., sunt pretutindeni specifici unor stadii primare ale religiei țăranilor, în vreme ce eroii deificați aparțin epocii luptelor eroice, perioadă de mult timp apusă în China. Numai specializarea și atribuirea zeilor a unor funcții precise, până la ultima zeiță, trebuie să fi fost în China, similar Numinei la Roma, mai întâi un efect al convenționalismului progresiv de cult dominat de birocrație. Primul exemplu cert al atestării personalității unui om istoric ca obiect al unui cult este reprezentat de canonizarea lui Confucius³. În terminologia oficială ambiguă și mai cu seamă în reprezentările imaginare sunt prezente numeroase căi de recunoaștere în stăpânul cerului a unei ființe concepute inițial ca persoană: abia în secolul al XII-lea d.Hr. s-a încheiat (din cauze materiale) procesul depersonalizării. Pentru populație, al cărei acces prin rugă și jertfă la ființa superioară divină a cultului era interzis,

către de Harlez, Cartea a V-a, nr. 86), chinezii sunt anunțați că preoții budiști promit mântuirea morților în viața de dincolo de mormânt. Celor decedați nu li se mai poate face vreun bine și vreun rău, din moment ce, odată cu putrezirea trupului, dispăre și spiritul.

³ Instituția patrimonială a milei insistă, ca în cazul bisericii catolice, asupra următoarei distincții: omul canonizat se bucură doar de „slăvire” și nu de „adorare”, cum susține religia catolică. Aceasta din urmă li se aduce numai marilor spirite ale naturii. În închipuirea maselor, aceasta nu era decât o distincție formală.

stăpânul primordial – dăruit ulterior cu legende despre nașterea, despre conducerea, despre anahoretismul și despre ridicarea sa la ceruri – părea să trăiască veșnic și să fie venerat în cadrul cultului casnic și ignorat de reprezentanții cultului oficial al divinității. Ca și în cazul altor zeități populare mai vechi, cunoscute în epoca modernă, ignorate de cultul oficial și valorizate de confucianism doar ca o suită de „spirite”. Numai un expert s-ar putea apropia de problema dificilă a raporturilor dintre caracterul inițial și cel ulterior al acestor divinități și desigur (problema poziției „animismului”) maniera perceperii obiectelor naturale făcătoare de minuni și a artefactelor (problema poziției fetișismului). Nu ar trebui să ne ocupăm acum de chestiunea aceasta. Dar ar trebui cu atât mai mult să ne intereseze contrastul dintre poziția bisericii oficiale și cea a religiei populare neclasice, adică problema dacă aceasta din urmă putea deveni sau devenise deja sursa unei vieți deviaționiste, cum se pare că era de fapt.

Pentru că, atâta vreme cât nu aveau o proveniență budistă, cultele majorității divinităților populare treceau drept o problemă a unei tendințe tratate permanent drept heterodoxă de confucianism și de instituția sacră condusă de acesta, tendință care, ca și instituția milei, orientată confucianist, reprezenta pe de o parte practica, iar pe de alta teoria. Va trebui să discutăm în continuare și acest aspect. Ni se pare însă necesar să explicăm întâi de toate relația fundamentală a vechilor zei populari cu acea etică a confucianismului.

Să luăm exemplul cel mai la îndemână: relația dintre etica socială elenă, didactica filosofică și vechii zei populari ai elenilor: trebuie observată tot aici și situația general confuză a clasei intelectualilor din toate timpurile față de credința populară solidă reprezentată istoric. Statul elen lăsa loc pentru speculațiile metafizice și socio-etice, pretinzând doar respectarea îndatoririlor de cult transmise, a căror ignorare putea aduce dezastre asupra polisului. Școlile

Forma mentis înseamnă starea minții. A cărei minți? A individului? Nu aceea a unui singur individ, ci a unui număr suficient de mare de indivizi pentru a putea vorbi de o stare colectivă. Există așa ceva? Peste tot unde vedem că lumea se comportă la fel: un milion de tineri poartă simultan aceiași blugi, eventual rupți, lumea se supune modei, există mode intelectuale și filozofii la modă. *Forma minții* e deci un indicator bun pentru a explica de ce anumite cărți de filozofie au schimbat societatea și continuă să o influențeze cu fiecare nouă generație de cititori.

Henry David Thoreau

Walden

sau

Viața în pădure

Introducere de Lev Tolstoi

Traducere și postfață de Silviu Reuț

EDITURA CARTEX

Concepția grafică a colecției: Sînziana Barangă

Lector: Lucian Pricop

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

THOREAU, HENRY D.

Walden / Henry D. Thoreau; introd. de Lev Tolstoi; trad.
și postf. de Silviu Reuț. - București : Cartex, 2023
ISBN 978-606-9604-57-1

I. Tolstoi, Lev (pref.)

II. Reuț, Silviu (trad.) (postf.)

2

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- O.P. 4, C.P. 184, București

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i>	7
<i>Calendarul înțelepciunii, Lev Tolstoi</i>	9
Walden, Henry David Thoreau	21
Economie	23
Unde am trăit și pentru ce am trăit	93
Cititul	109
Sunete	119
Solitudine	135
Oaspeți	144
Lanul de fasole	157
Satul	168
Lacurile	174
Ferma Baker	198
Legi superioare	206
Vecini sălbatici	218
Încălzirea casei	231
Locuitori de odinioară și vizitatori iernatici	246
Animalele iernii	259
Lacul pe timp de iarnă	269
Primăvara	283
Concluzie	301
<i>Postfață, Silviu Reuț</i>	315

Traducerea textului lui H.D. Thoreau, *Walden*, a urmat ediția din 2005 la ICON Classics. Dicționarul infrapaginal care însoțește fiecare pagină din volum (redactat *ab origine* cu funcție normativ-ortografică) a fost un instrument folositor în lămurirea unor elemente de context lingvistic aparținând primei jumătăți a secolului al XIX-lea și în elaborarea notelor de subsol. În redactarea volumului, am făcut multiple verificări și cu edițiile *Walden*, stabilite de J. Lyndon Shanley, cu introducerea lui John Updike, Princeton University Press, 2004 [1971] și de Jeffrey S. Cramer, Yale University Press, 2004.

Am optat pentru păstrarea subtitlului ediției princeps din 1954, *Viața în pădure*, respectând alegerea pe care au făcut-o editorii academici nord-americani.

Pe alocuri am însoțit textul cu explicații în subsolul paginilor, acolo unde existau unele referințe mai puțin clare sau mai greu identificabile.

Lucian Pricop

Lev Tolstoi

CALENDARUL ÎNTELEPCIUNII

- fragmente -

1 ianuarie

Mai bine să știi câteva lucruri care sunt bune și necesare, decât multe lucruri mediocre și fără folos.

Ce comoară imensă poate fi ascunsă într-o bibliotecă mică și rafinată! O companie a celor mai înțelepți și mai merituoși oameni din toate civilizațiile lumii, timp de o mie de ani, ne poate arăta drumul către rezultatul studiilor și înțelegerii lor. Gândul pe care poate că nu l-au dezvelit nici în fața celor mai buni prieteni ai lor este scris aici, limpede, pentru noi, oameni ai unui alt veac. Da, ar trebui să fim recunoscători față de cele mai bune cărți, față de cele mai mari reușite spirituale din viața noastră.

Ralph Waldo Emerson

Sunt prea multe cărți mediocre, care există doar pentru a ne distra. De aceea, citește doar acele cărți care sunt fără dubiu considerate a fi bune.

Lucius Annaeus Seneca

Mai întâi citește cele mai bune cărți, altfel vei descoperi că nu ai timp.

Henry David Thoreau

Diferența dintre adevărata otravă materială și cea intelectuală este că majoritatea otrăvurilor materiale au un gust neplăcut, însă cea intelectuală, care ia adesea forma ziarelor sau a cărților proaste, este uneori, din nefericire, atractivă.

Lev Tolstoi

Unul dintre cele mai mari prejucii este întreținut de mulți așa-zisi cărturari ai zilelor noastre, care susțin că un om poate trăi fără credință.

Pe decursul secolelor, indiferent de epocă, oamenii au vrut să știe sau măcar să aibă o vagă idee asupra sursei, începutului și scopului final al existenței lor. Religia satisface această necesitate și limpezește acele conexiuni care înfrățesc oamenii, arătându-le că provin din aceeași sursă, că viața lor are aceeași însărcinare și același scop final general.

Giuseppe Mazzini

9 ianuarie

Cunoașterea este reală doar atunci când este obținută prin efortul tău intelectual, nu prin memorie.

Abia atunci când uităm tot ce am fost învățați începem să cunoaștem cu adevărat.

Henry David Thoreau

Un flux constant de gânduri exprimate de alți oameni poate opri și înlesni propria minte și propria inițiativă... Din această cauză, învățarea constantă îți netezește creierul. Oprirea nașterii de gânduri proprii pentru a face loc celor din cărți îmi amintește de remarcă lui Shakespeare în privința contemporanilor săi care și-au vândut pământul pentru a vizita alte țări.

Arthur Schopenhauer

Un gând îți poate ghida viața pe drumul cel bun doar atunci când răspunde acelor întrebări care sunt puse de sufletul tău. Un gând care a fost mai întâi împrumutat de la cineva și apoi acceptat de mintea și memoria ta nu are o influență foarte mare asupra vieții tale și, uneori, te duce în direcția greșită.

Citește mai puțin, învață mai puțin, dar gândește mai mult. Învață, atât de la profesorii tăi, cât și din cărțile pe care

le citești, doar acele lucruri de care ai cu adevărat nevoie și pe care chiar vrei să le știi.

Lev Tolstoi

Baza educației este stabilirea relației noastre cu începutul tuturor lucrurilor, iar concluzia privind comportamentul nostru poate fi extrasă din asta.

Lev Tolstoi

Iar cine va sminti pe unul dintr-aceștia mici care cred în Mine, mai bine i-ar fi lui să i se atârne de gât o piatră de moară și să fie afundat în adâncul mării.

Matei 18:6-7

28 ianuarie

Pentru ca un om să afle legea care îl eliberează, trebuie să se ridice deasupra vieții materiale, la cea spirituală.

Lev Tolstoi

Am multe de zis despre voi și de osândit în voi, dar Cel ce M-a trimis este adevărat; și Eu, ce am auzit de la El, aceea spun lumii. Ei n-au înțeles că le vorbea despre Tatăl. Iisus deci le-a zis: Când veți înălța pe Fiul omului, atunci veți cunoaște că Eu sunt și că nu fac nimic de la Mine Însumi, ci vorbesc după cum M-a învățat Tatăl Meu.

Ioan 8:26-28

„Eu și Dumnezeu suntem unul și același“, a spus Învățătorul. Dacă tu crezi că ființa mea spirituală este Dumnezeu te înșeli. Însă adevăratul meu sine este aproape de Dumnezeu și de alți oameni. Pentru a înțelege această parte a mea, ar trebui să înalți omul din tine. Când vei înălța omul din tine, atunci vei vedea că nu este nicio diferență între el și oricare alt om de pe pământ.

Doar pare că sunt diferiți unii de ceilalți. Floarea de pe un copac care înmugurește poate crede că este o ființă separată,